

FÖRETAGSKÄLLAN

Berättar näringslivets historia

LÄRARHANDLEDNING

© 2015, **Centrum för Näringslivshistoria**

Omslagsbild: Ur ICA:s arkiv hos Centrum för Näringslivshistoria

Projektledare: Anna Linderöth

Redaktör: Sara Johansson

Pedagogiskt stöd: Benito Peix Geldart

Produktion: Some Guys Digital

FÖRETAGSKÄLLAN

Berättar näringslivets historia

På **företagskällan.se** har vi samlat ett omfattande ekonomisk-historiskt material. Innehållet är lämpligt för undervisning på gymnasiet och grundskolans senare år.

Företagskällan.se har producerats av *Centrum för Näringslivshistoria* och innehållet är hämtat från bland annat webbplatser, böcker, tv-program och tidskrifter. Materialet får användas fritt i undervisningen, utan kostnad för lärare och elever.

SÅ HÄR HITTAR DU PÅ WEBBPLATSEN

Teman

För att det ska bli lättare att hitta i och ta till sig materialet, är det indelat i sex övergripande teman: *Entreprenörskap, Innovation och utveckling, Det globala Sverige, Näringslivets villkor, Det moderna Sverige växer fram* samt *Företagen i samhället*.

Block

Under varje tema finns ett antal block som representerar ett visst ämnesområde. Ett ämnesområde kan vara *Kvinnors företagande, Snilleindustrier och industrinillen* eller *Influenser utifrån*. Varje block innehåller material som artiklar, bilder, filmer och podradio.

Tidsperioder

Om du är ute efter material från en viss tidsperiod, finns det även en sådan uppdelning. Vi har delat in det i fem tidsperioder: *1864–1914* (Samhällsdynamik och industrialisering), *1914–1945* (Krig, kriser och tillväxt), *1945–1965* (Samhälle och näringsliv med gemensamma mål), *1965–1985* (Näringsliv och stat i nya roller), samt *1985–2014* (Globalisering, entreprenörskap och humankapital).

Koppling till läroplaner

Du kan också hitta i materialet utifrån nyckelord som finns i skolans läroplaner. Exempel på sådana nyckelord är *ideologier, etnicitet, hållbar utveckling* och *teknikutveckling*.

Uppslagsverk

Som ytterligare hjälp finns ett uppslagsverk med termer, företag och personer.

Sökfunktion

Allt material på webbplatsen går också att söka fram. Sökresultatet kan sedan filtreras för att avgränsa sökningen och göra det lättare att hitta rätt.

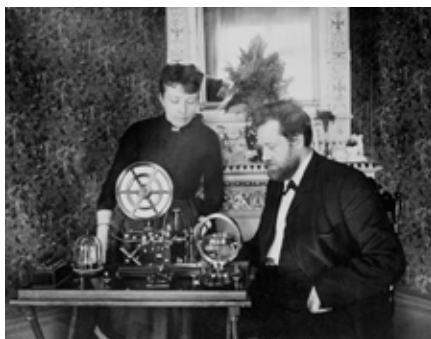
Spara materialet

Om du är inloggad via Facebook kan du spara materialet på Min sida, där du snabbt hittar tillbaka till det. Om du inte är inloggad kan du tagga materialet – då visas det på Min sida tills du stänger webbläsaren. Du kan självklart också skriva ut artiklar i pdf-format.

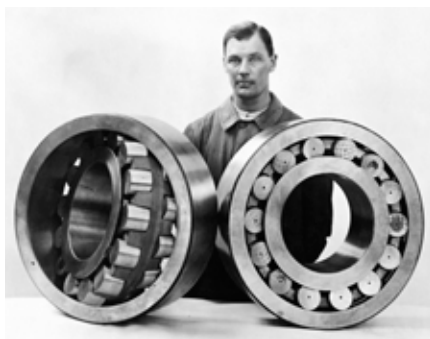
SÅ HÄR KAN DU ANVÄNDA FÖRETAGSKÄLLAN.SE

Historiska kunskaper är nödvändiga för att förstå nutiden och för att kunna resonera kring orsakssamband. Innehållet på webbplatsen passar för flera olika ämnen och är strukturerat på ett sätt så att det ska vara lätt att använda i undervisningen. Materialet lämpar sig även för samarbetsprojekt över ämnesgränserna. Sätt ihop ett helt lektionsunderlag med hjälp av artiklar, bilder och filmer eller använd material som utgångspunkt för elevernas egna fördjupningar.

Här följer ett antal förslag till diskussionsfrågor och övningar kopplade till några olika block (ämnesområden). I vissa fall går det att hitta svaren i materialet på webbplatsen, och i andra fall kan frågorna mer ses som en start till bredare diskussioner där eleverna behöver söka svar i andra källor eller till exempel gå ut och undersöka något i närområdet.

Hilda Ericsson lade grunden till telefonföretaget Ericssons framgång tillsammans med sin betydligt mer kände man - Lars Magnus Ericsson. Bild ur Ericssons arkiv hos Centrum för Näringslivshistoria.

Det sfäriska kullagret är ett exempel på en uppfinning som fått mycket stor betydelse, och som också lade grunden till ett stort industriföretag - SKF. Bild ur SKF:s bildarkiv.

FÖRSLAG TILL DISKUSSIONSFRÅGOR OCH ÖVNINGAR

Kvinnors företagande

Vad är entreprenörskap? Diskutera kring definitionen av entreprenörskap som "förmågan att identifiera möjligheter och skapa resurser".

Vilka är typiska egenskaper för en entreprenör?

Diskutera genusperspektivet. Be eleverna nämna några kända kvinnliga företagsledare eller andra kända kvinnliga entreprenörer från alla tider. Var Moder Teresa en entreprenör? Är Beyoncé en entreprenör?

Finns det några kvinnliga entreprenörer i skolans närhet? Intervjua dem eller bjud in en eller flera och be dem berätta om hur det är att vara företagare.

Vad är en affärsidé? Hur kan man tillfredställa olika behov och lösa problem?

Titta på olika företagsformer. Vilka är skillnaderna när det gäller till exempel ägande, skyldigheter, risker osv?

Diskutera lagar och regler som berör företagare. Har till exempel regler för anställningsformer, arbetstid, fackförbund och rösträtt påverkat män och kvinnor olika?

Företagskultur, vad är det? På Grand Hôtel hälsar man än idag på en tavla av Wilhelmina Skogh varje morgon. Vilken roll spelar det för de anställda? Kan ni komma på någon företagskultur som gäller på er skola?

Prata om betydelsen av förebilder och leta efter kvinnliga förebilder idag. Vad är det som skapar en förebild? Skiljer sig uppfattningen om förebilder mellan unga och vuxna? Mellan män och kvinnor? I så fall, hur?

Välj ut några kvinnliga entreprenörer och fundera över följande frågor:

1. Hur såg samhället ut där de växte upp och verkade/verkar?
2. Hur såg förutsättningarna ut för de kvinnliga entreprenörernas verksamheter och vad hade de för utgångspunkter som personer?
3. Vilka var deras drivkrafter?
4. Vilka behov fanns runt om i samhället och hur uppfyllde de dessa?
5. Hur tog de sig fram och vilket stöd och nätverk hade de tillgång till?
6. Vilka problem och hinder tacklade dessa kvinnor och hur?

Industrinillen och snilleindustrier

Vad är entreprenörskap? Diskutera kring definitionen av entreprenörskap som "förmågan att identifiera möjligheter och skapa resurser".

Vilka är typiska egenskaper för en entreprenör?

Vad är en affärsidé? Hur kan man tillfredställa olika behov och lösa problem?

Vad gör att en idé är bra? Brainstorma affärsidéer och diskutera.

Vad är skillnaden mellan en uppfinnare och en entreprenör? Kan man vara en duktig uppfinnare men en dålig entreprenör och tvärtom?

Diskutera några nutida innovationer. Har det kommit några uppfinningar eller innovativa idéer under de senaste åren som fått stor betydelse inom något område?

Vad gör att vissa företag och/eller företagare lyckas bättre än andra?

Diskutera begreppen ledarskap kontra chefskap. Är det samma sak? Vilka egenskaper bör en ledare ha? Kan egenskaperna viktas? Är till exempel karisma viktigare än tydlighet? Är kunnsighet viktigare än att vara målinriktad?

Varför blev telefonen så viktig för ekonomiutvecklingen i Sverige?

Välj ut några entreprenörer eller uppfinnare och fundera över följande frågor:

1. Hur såg samhället ut där de verkade/verkar?
2. Hur såg förutsättningarna ut för dessa personers skapande, och vad hade de för utgångspunkter som personer?
3. Vilka var deras drivkrafter?
4. Vilka behov fanns runt om i samhället och hur uppfyllde de dessa?
5. Hur tog de sig fram och vilket stöd och nätverk hade de tillgång till?
6. Vilka problem och hinder tacklade dessa personer och hur?

Influenser utifrån

En viktig aspekt som hjälpt till att lyfta Sverige från fattigdom är invandringen till Sverige, eftersom det då kommit nya idéer och nya kunskaper. Vilka svenska företag/varumärken har startats av invandrare?

Diskutera hur Sverige skulle kunna sett ut idag om vi inte hade influerats av andra länder?

Hur har vi i Sverige hanterat att det periodvis funnits brist på arbetskraft?

Vilka kallades Garpar, och hur påverkade de samhällets och ekonomins utveckling?

Vad innebär frihandel?

Vilka utländska företag finns representerade på er ort? Från vilka länder kommer företagen? Undersök varför de har valt att etablera verksamhet just här?

Välj ut några inflyttade entreprenörer ur historien och fundera över följande frågor:

1. Hur såg samhället ut där de verkade/verkar?
2. Hur såg förutsättningarna ut för dessa entreprenörers verksamheter och vad hade de för utgångspunkter som personer?
3. Vilka var deras drivkrafter?
4. Vilka behov fanns runt om i samhället och hur uppfyllde de dessa?

5. Hur tog de sig fram och vilket stöd och nätverk hade de tillgång till?
6. Vilka problem och hinder tacklade dessa entreprenörer och hur?

Monopol och konkurrens

Hur ser konkurrenssituationen ut på er ort eller i er region? Finns det företag som dominerar i en viss bransch? I så fall, varför är det så?

Är konkurrens bra eller dåligt? Diskutera för- och nackdelar genom exempel från områden även utanför näringslivet: idrottsvärlden, kulturlivet, skolan osv.

Vad innebär ett monopol?

Undersök några sektorer där det funnits, eller fortfarande finns, monopol i Sverige – till exempel alkohol, tobak, spel eller vård. Vad har gjort att det skapats monopol inom just dessa områden?

Finns det några monopol kvar i Sverige? I så fall, diskutera orsakerna kring detta, samt för- och nackdelar.

Folkhemmet och ett ökat välstånd

Vad innebär begreppet ”folkhem”?

En viktig aspekt som hjälpt till att lyfta Sverige från fattigdom är invandringen till Sverige, eftersom det då kommit nya idéer och nya kunskaper. Vilka svenska företag/varumärken har startats av invandrare?

Fördjupa kunskaperna inom olika teman kopplade till folkhemmet: boende, handel, jämställdhet osv. Hur har dessa områden förändrats över tid?

Vilka tekniska innovationer har haft stor betydelse i vardagen? Diskutera hur och varför?

Diskutera motivation och incitament. Vad får människor att jobba? Att starta företag? Prata till exempel om vad som får eleverna att gå till skolan eller plugga vidare.

Visa på förändringar i penningvärde. Hur mycket motsvarade till exempel 100 kr vid förra sekelskiftet? Och hur mycket kunde man inhandla för den summan? (Gör gärna uträkningar på www.ekonomifakta.se)

Vad innebär hållbar utveckling? Diskutera hur individer, företag och samhället kan arbeta för en hållbar utveckling.

Företag och entreprenörer Sverige runt

Vad är ett kluster och hur bildas dessa?

Vilka är de största företagen på er ort? Vilken betydelse har dessa företag för lokalsamhället?

Vilka entreprenörer finns i skolans närhet? Intervjua dem eller bjud in en eller flera och be dem berätta om hur det är att vara företagare. Eller om det är möjligt – åk ut på ett studiebesök.

Är det någon bransch som är särskilt dominerande på er ort eller i er region? I så fall, ta reda på varför det har blivit så.

Undersök gruvbolaget LKAB:s historia och diskutera kopplingen mellan företaget och orten Kiruna. Hur skulle Kiruna se ut om inte LKAB fanns?

Det finns uttryck som hör ihop med vissa platser eller företag. Hitta några, till exempel Gnosjöanda och Baggböleri, och undersök historien bakom orden.

Vilken betydelse har holländare och skottar haft för Göteborg?

KÄLLKRITIK OCH HISTORIEBRUK

Hur kan vi veta att något som ingår i historien faktiskt har hänt? Att avgöra hur tillförlitlig en källa är kallas för *källkritik* och bygger på följande kriterier:

- **Identifikationen av källan.** När man står inför en arkivhandling måste man ställa sig frågan: kan den här källan ha tillkommit när den borde ha tillkommit? Är det här dokumentet från den tiden?
- **Samtidighetskriteriet.** Har den här källan, det här dokumentet, tillkommit samtidigt som det som står i texten? Är det en förstahandsuppgift eller kan en senare tillkommen muntlig uppgift ha förändrat uppgiften?
- **Tendenskriteriet.** I vilket syfte har källan tillkommit? Vill den som skapat den något särskilt, vill den påverka, förändra, kanske avsiktligt förfälska någonting?
- **Beroendekriteriet.** Finns det flera av varandra oberoende källor som berättar om ungefär samma sak?
- **Urvalskriteriet.** Har upphovspersonen till den här källan valt bort något? Vilka uppgifter saknas här, som hade kunnat förändra det som står i källan?

En utförlig lathund för att arbeta med källkritik tillsammans med eleverna finns på webbplatsen, liksom information och en handledning kring *historiebruk*.

För frågor, tips och idéer kring **Företagskällan**,
kontakta oss på skola@naringslivshistoria.se

Centrum för Näringslivshistoria (CfN) är ett av världens ledande näringslivsarkiv som dokumenterar över 7 000 företags historia. I arkiven finns mängder av fotografier, filmer, föremål och dokument. Ett annat uppdrag är att presentera näringslivets historia. Det gör vi genom att producera historiska webbplatser på uppdrag av företag samt producera filmer, böcker, skrifter och utställningar. Vi ger också ut tidskriften Företagshistoria. CfN genomför även forskningsförberedande projekt som finansieras av fonder och stiftelser. Läs mer om oss på www.naringslivshistoria.se